

je šteta što nisu objavljeni svi referati koji su pročitani na skupu — bez obzira na njihovu vrijednost), a publicirani će tekstovi pridonijeti tome da se što brže i što temeljitije istraže problemi drugoga svjetskog rata, a zatim i objave rezultati tih istraživanja. To više što se ne baš rijetko — kako ističu sudionici simpozija — u inozemstvu, u zapadnim zemljama pojavljuju radovi koji daju iskrivljenu sliku uzročnika, uzroka, toka i posljedica drugoga svjetskog rata.

Petar Strčić

DRUGI SVETSKI RAT, Beograd 1973, 2. izdanje

Izdavači djela »Drugi svetski rat«, čini se, pogodili su »žicu« naše ćudljive čitalačke publike. Naime, ta edicija, objavljena god. 1970, ove se godine (1973) pojavila i u svom drugom izdanju (objavila su je poduzeća »Vuk Karadžić« i »Mladost« iz Beograda). Ta je dvotomna publikacija zapravo neka sredina između fotomonografije i monografije, a pisana je publicistički; dakle djelo je (usprkos visokoj cijeni!) namijenjeno u prvom redu široj publici. Na oko 1200 stranica velikog formata (s vrlo mnogo fotografija, crteža, skica, itd.) autori Milan Andrić, Petar Brajović, Stojadin Katić, Jovan Marjanović, Milutin Marković, Nikola Mraović, Dimitrije Studić i Jovan Vasiljević sažeto su, gotovo enciklopedijski, prikazali povijesna zbivanja od 1939. do 1945, s dužnim osvrtom na sve što je prethodilo tim godinama. U prvom tomu, u tri poglavlja, riječ je o razdoblju između dva rata, o prvom periodu drugoga svjetskog rata — kad je došlo do brzih i velikih uspjeha njemačkih snaga, i o drugom periodu — kad se fašistička agresija proširila. Drugi tom počinje s trećim periodom rata, kada je došlo do prekretnice i do ofenzivne akcije savezničkih snaga; zatim je prikazano uništenje fašističkih agresora, uz osvrt na pokrete otpora i rezultate drugoga svjetskog rata. Na kraju je kronološki pregled važnijih političkih i vojnih događaja, registar mjesta, imena, itd., te kraći izbor djela koja govore o drugom svjetskom ratu.

Autori nisu na prvi pogled učinili ništa nova — ta takvih izdanja ima poviše u stranom svijetu, a pregleda ima i u nas. No, novosti ipak ima: djelo je priređeno s ambicijama da bude na razini sličnih izdavačkih pothvata u stranom svijetu. Taj je cilj gotovo i ostvaren, ako se uzme u obzir oprema pa i tekstualni dio djela, no dio fotografija loše je reproduciran. Ipak je od vizualnog efekta — što je ustupak, dakako, trgovini — važniji unutrašnji pečat toga djela. Djelo je, naime, koncipirano tako da daje dosta objektivnu sliku povijesnih zbivanja u toku drugoga svjetskog rata. To je potrebno istaknuti, jer je teže prikazati taj rat i zbog emocionalne ovisnosti svih nas o njemu (pa u tome nisu izuzetak ni historičari), te zbog nepristupačnosti dijela arhivskih materijala koji govore o tome ratu. Potrebno je također istaknuti i objektivnost jugoslavenske verzije zbog ne baš rijetke neobjektivnosti koja prati slična djela što se povremeno pojavljuju u stranom svijetu. Ta neobjektivnost dolazi do izražaja i u prikazima povijesnih zbivanja »velikih« međusobno i u prikazima ili čak u prešućivanju uloge »malih« naroda ili država u drugom svjetskom ratu. Tako su i NOR i

socijalistička revolucija naroda i narodnosti Jugoslavije nerijetko prikazivani u krivom svjetlu. No, u jugoslavenskom radu dato je dostojno mjesto ne samo NOR-u i socijalističkoj revoluciji naših naroda već i pokretima otpora u nizu evropskih, azijskih i afričkih zemalja.

Pristup jugoslavenskih autora prikazu drugoga svjetskog rata bio je zapravo vrlo složen u svojoj jednostavnosti — bilo je potrebno što objektivnije prikazati sve oblike uzroka, toka i posljedica drugoga svjetskog rata, ne zanemarujući pri tome pojedine činioce. Nastojeći da ukažu na što veći broj komponenata, ili da ih barem dodirnu, autori su napisali zapaženo i reprezentativno djelo. A koliko su uspjeli dati što čišću povijesnu sliku toga razdoblja — reći će podrobnija stručna i znanstvena kritika.

Petar Strčić

LAV TROCKI, Permanentna revolucija, izd. Otokar Keršovani, Rijeka 1972, str. 214.

Druga knjiga iz serije »Izbor iz djela« Lava Trockoga »Permanentna revolucija« u izdanju Otokara Keršovanija, na 214 str., sadrži niz polemičkih članaka napisanih između 1905. i 1931. godine, kojima Trocki brani svoja gledišta u datom momentu i želi dokazati opravdanost svojih pozicija.

Što se, međutim, skriva pod tim naslovom koji je danas postao krilatica svih revolucionarnih duhova od američkog kontinenta, preko evropskog, do same Kine? Današnji sadržaj pojma »permanentne revolucije« mnogo je bliži Marxovu pojmu nego pojmu samoga Trockog, iako evocira više Trockoga nego Marxa. Marx ističe potrebu permanentnosti revolucija i poziva čovjeka da se ne miri ni s kojim oblikom klasne vladavine, da se ne zaustavi na demokratskoj etapi, koju njegovo društvo dosegne, nego da teži uspostavljanju socijalističkog društva. Neprestana revolucija vodi do potpunog ukidanja klasnog društva i svaka nova etapa treba da preraste prethodnu. Svaki naredni stupanj predstavlja samo jedan prelazni stupanj, most prema boljem, savršenijem. Definirajući tako svoj pojam permanentne revolucije klasici marksizma oponirali su demokratskoj ideologiji i njenom mirnom, reformskom i evolutivnom razvojnom putu. Međutim, prati li razvoj ljudskog duha vidljivi materijalni napredak? Zbivanja u svijetu, kojih smo svjedoci, demantiraju ga. Događaji u Čileu, Grčkoj, zemljama Latinske Amerike i ostali koji nas prate iz dana u dan, čini se, više nego ikad pozivaju na permanentne revolucije.

Sam Trocki, »istočni grijeh trockizma«, izazivao je i još danas izaziva polemike, nesporazume i zabrinjava vladajuće krugove. Kakav sadržaj daje on pojmu »permanentne revolucije«? U uvodu istoimenom djelu, napisanom 1929. godine, on kaže: »Ova knjižica posvećena je pitanju koje je u tjesnoj vezi s poviješću triju ruskih revolucija ali ne samo s njom. Ovo je pitanje posljednjih godina igralo golemu ulogu u unutrašnjoj borbi u Komunističkoj partiji Sovjetskog Saveza, zatim je bilo preneseno na Komunističku internacionalu, odigralo je važnu ulogu u razvoju kineske revolucije i predodredilo čitav niz odluka od prvorazredne važnosti u pitanjima povezanim s revolucionarnom borbom zemalja Istoka« (5).